

- σχήματα ἀπομιμησάμενοι περιφερές ὄν, εἰς σφαιροειδῆς σῶμα ἐπέδησαν, τοῦτο ὃ νῦν κεφαλὴν ἐπινομάζομεν, ὃ θεϊστὰν τὸ τέεσταιν καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν· ᾧ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέδουσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ συναθροίσαντες θεοί, κατανοήσαντες ὅτι πασσῶν ὅσαι κινήσεις ἔσονται μετέχου. Ἰνὸν μὴ κυλιουδούμενον ἐπὶ γῆς ὑψηλῆ τε καὶ βάθη πλωτοῦδα πᾶ ὄχημα αὐτῷ τοῦτο καὶ εὐπορίαν ἔδουσαν· ὅθεν δὲ ἐκβαλεῖν, σῶμα ἔσχευ, ἔκτατά τε κῶλα καὶ καμπτὰ ἔφυσεν τέτταρα θεοὶ μηχανησάμενον πορείαν, οἷς ἀντιλαμβανόμενον καὶ ἀπεριδόμενον διὰ πάντων τόπων πορεύεσθαι δυνατὸν γέρονε, α 45 τῆν τοῦ θεϊστὰν καὶ ἱερωτάτου φέρου οἰκισιν ἐπάσθηεν ἡμῶν. σκέλη μὲν οὖν χεῖρές τε ταύτην καὶ διὰ ταῦτα προσέφυ πᾶσαν· τοῦ δ' ὄπισθεν τὸ πρόσθεν τιμιώτερον καὶ ἀρχικότερον νομίζοντες θεοὶ ταύτην τὸ πολὺ τῆς πορείας ἡμῖν ἔδουσαν. ἔδει δὲ διωρισμένον ἔχειν καὶ ἀνόμοιον τοῦ σώματος τὸ πρόσθεν ἀβρωπῶν. διὸ πρῶτον μὲν περὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κύτος, ὑποθέτες αὐτῶσε τὸ πρόσσωπον, ὄργανα ἐπέθησαν β τούτῳ πάσῃ τῆ τῆς ψυχῆς προνοίᾳ, καὶ διέταξαν τὸ μέτεχον ἡγεμουλίας τοῦτ' εἶναι, τὸ κατὰ φύσιν πρόσθεν· τῶν δὲ ὀργάνων πρῶτον μὲν φωσφόρα συνετεκτῆσαντο ὅμματα, τοιᾷδε ἐνδήσαντες αἰτιά. τοῦ πυρὸς ὅσον τὸ μὲν κάειν οὐκ ἔσχε, τὸ δὲ παρεχειν φῶς ἡμερον, οἰκίον ἐκάστης ἡμέρας, σῶμα ἐμηχανήσαντο γίνγεσθαι. τὸ γὰρ ἐντὸς ἡμῶν ἀδελεφὸν ὄν τούτου πῦρ εἰλικρινές ἐποίησαν διὰ τῶν ὀμμάτων ρεῖν λεῖον καὶ πυκνὸν ὄλου μὲν, μάλιστα δὲ τὸ μέσον συμπληήσαντες γ τῶν ὀμμάτων, ὥστε τὸ μὲν ἄλλο ὅσον παχυτέρου στῆγειν πᾶν, τὸ τοιοῦτον δὲ μόνου αὐτὸ καθαρὸν διηθεῖν. ὅταν οὖν μεθμερινοῦν ἡ φῶς περὶ τὸ τῆς ὀψεως ρεῖμα, τότε ἐκπίπτου ὄμοιον πρὸς ὄμοιον, συμπαγῆς γευόμενον, ἐν σῶμα οἰκωθεῖν συνέστη κατὰ τῆν τῶν ὀμμάτων ἐνθωρία, ὅπτηπερ αὖ αὐτῆ ερείδῃ τὸ προσπίπτου ἐνδοθεῖν πρὸς ὃ τῶν ἔξω συνέπεσαν. ὄμοιοπαθεῖς δὲ δι' ὄμοιότητα πᾶν γευόμενον, ὅτου τε αὖ αὐτὸ δ ποτε ἐφάπτητα καὶ ὃ αὖ ἄλλο ἐκείνου, τούτων τὰς κινήσεις

σφαιρικό σῶμα — αὐτὸ που σήμερον ἀποκαλοῦμε κεφάλι — καὶ ἐκεῖ ἐνωμαῖ-
 τωσαν τις δὴ θεϊκῆς κωνικῆς τροχῆς. Το κεφάλι εἶναι το θεϊκὸν τμήμα μας,
 αὐτὸ που ἐξουσιάζει ὅλα τα ἄλλα. Οἱ θεοὶ συναθροισάσαν το ανθρώπινο
 σῶμα καὶ το ἔθεσαν ολόκληρο στην υπηρεσία του κεφαλοῦ, γὰρ να το βοη-
 θάει στην ἐπέλεση ὄλων των δυνατῶν μελλοντικῶν κινήσεων.²⁰⁸ Για να μην
 κατακαυθαί λουτὸν το κεφάλι σε ὅλα τα βάθη καὶ τα ὑψηλῆ τῆς Γῆς καὶ γὰρ να
 μὴ συναντᾶ δυσκολίες στην υπεργρήθηση καὶ την ἀποφυγῆ τους, του ἔδωσαν
 το σῶμα ὡς ευέλικοτο ὄχημα μεταφορᾶς. Γι' αὐτὸ το σῶμα ψήλωσε καὶ ἀπέ-
 κτησε τέσσερα ἄκρα ἰκανά να ἐκτείνονται καὶ να κάμπτονται ὥστε, χάρη στη
 θεϊκῆ προβλεψη, να μπορεῖ να προχωράει, να περναίει ἀπὸ κάθε τόπο χωρι-
 μοποιώντας τα ἄκρα του ὡς ὄργανα σύλληθης καὶ στηρίξεης, καὶ να μεταφέ-
 ρει ἐπάνω του τον οἶκο του πιο θεϊκοῦ καὶ μεροῦ τμηματός μας. Αὐτὸς εἶναι
 λουτὸν ο λόγος που ὄλοι διαθέτομε πόδια καὶ χεῖρα.²⁰⁹ Καὶ ἐπειδὴ οἱ θεοὶ
 θεώρησαν ὅτι το εμπρός εἶναι πιο ευγενές καὶ πιο ἡγετικό ἀπὸ τὸ πίσω, προ-
 ντισαν ὥστε ἡ κίνησή μας να γίνεται κυρίως προς τα εμπρός. Χρειάστηκε λοι-
 πὸν να διαχωριστεῖ το εμπρόσθιο τμήμα του ανθρώπινου σώματος καὶ να γί-
 νει διαφορετικό. Ἔτσι οἱ θεοὶ, ξεκινώντας ἀπὸ τη σφαίρα του κεφαλοῦ,
 ἐβάλαν το πρόσωπο εμπρός καὶ το πρόκλιαν με ὄργανα ἰκανά να ἐκφρά-
 σουν κάθε προσδοκία τῆς ψυχῆς²¹⁰, καὶ γενικά προνοήσαν ὥστε ἡ φυσικῆ θέ-
 ση του ἡγετικού στοιχείου να βρῆσεται εμπρός.

Ἡ δόξα

Το πρῶτο ὄργανο που ἐλάσαν ἦταν τα μάτια που
 μας φέγγουν το φως. Τα προσάρτησαν στο ἀνθρώ-
 πινο σῶμα γὰρ τον ἀκόλουθο λόγο²¹¹: κατέστρω-
 σαν ἕνα σχέδιο ὥστε το τμήμα ἐκείνο τῆς φωτιάς
 που ἔχει την ιδιότητα ὄχι να καίει ἀλλά να παρῆχει ἡμερο φως²¹² να γίνεται
 καθήμεγινὸ, οικείο στους ἀνθρώπους, σῶμα²¹³. Γιατὶ ἐπέτρεψαν στην ἀνθ-
 ρωπη φωτιά που βρῆσεται μέσα μας, καὶ εἶναι ἀδελεφῆ τῆς ἄλλης, να γέει δια-
 μέσου των ματιῶν, λεία καὶ πυκνή· το κέντρο των ματιῶν πλάστηκε ἰδιαίτερα
 πυκνοπλεγμένο, ἔτσι ὥστε να λειτουργεῖ ὡς φῶς πρῶτον φράζοντας τη δίοδο στα
 συμπληρή ὑλικά καὶ ἀφίνοντας να περάσει μόνον ἡ καθαρή φωτιά. Ὅταν λοι-
 πὸν υπάχει ολόκληρα φως τῆς ἡμέρας, τότε το γέγυμα τῆς ὄρασής μας βγαίνει
 ἀπὸ τα μάτια καὶ, καθῶς το ὄμοιο ἐλακεται ἀπὸ το ὄμοιο, συνενώνεται με το ἔ-
 ξω φως· δημιουργεῖται ἔτσι ἕνα ὁμογενές σῶμα, οικείο σ' ἐμᾶς, στην ευθεία
 των ματιῶν, ὅπου δῆποτε καὶ ἀν βρῆσεται το ἐξωτερικό ἀντικείμενο στο ὅποιο
 προσκοῦνται το γέγυμα αὐτό. Ἐξαιτίας τῆς ὁμοιογένειας, το πρῶτόν τῆς συνένω-
 σης αὐτῆς ἀποκτᾶ παντοῦ ἴδιες ποσότητες, εἴτε προέρχεται ἀπὸ την προ-
 σκῶση του ἰδίου του γέγυματος σε ἕνα ἀντικείμενο εἴτε ἀπὸ την πρόσκῶση
 ἐνὸς ἀντικείμενου στο γέγυμα, καὶ μεταφέρεται τῆς κινήσεις που προκαλοῦνται

διαιδῶν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέγρι τῆς ψυχῆς αἰσθησιμ παρ-
 ἔχοντο ταύτην ἢ διῆ ὄρῶν φάμεν. ἀπελθόντος δὲ εἰς νύκτα
 τοῦ συγγενεῶς πυρὸς ἀποστρέψμεθα· πρὸς γὰρ ἀνόμοιον ἐξίον
 ἀλλοιοῦνται τε αὐτὸ καὶ κατασβέννυνται, συμφυῆς οὐκέτι τῷ
 πλῆθους ἀέρι γινυόμενον, ἄτε πῦρ οὐκ ἔχοντι. παύεται τε
 οὗ ὄρων, ἔτι τε ἐπαγωγὸν ἕππου γίνυεται· σωτηρίαν γὰρ
 ἦν οἱ θεοὶ τῆς ὄψεως ἐμηχανήσαντο, τῆν τῶν βαλεφάρων
 φύσιν, ὅταν ταῦτα συμμύσῃ, καθείργυνσι τῆν τοῦ πυρὸς ἐντὸς
 δυνάμει, ἣ δὲ διαχεῖ τε καὶ ὀμαλῶναι τὰς ἐντὸς κινήσεις,
 ἡμαλυνθεῶν δὲ ἡσυχία γίνυεται, γενομένης δὲ πολλῆς μὲν
 ἡσυχίας βραχυνοῦντος ἕππου ἐμπίπτει, καταλειφθεῶν δὲ
 τῶν κινήσεων μεζόνων, οἶαι καὶ ἐν οἷοις αὖ τόποις λεί-
 πωνται, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα παρἔσχοντο ἀφομοιωθέντα ἐντὸς
 ἐξῶ τε ἐγερθείσιν ἀπομημουμένω φαντάσματά. τὸ δὲ
 περὶ τῆν τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιῶν καὶ πάντα ὅσα ἐμφανῆ
 καὶ λεία, κατἰδεῖν οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν. ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς
 ἕκτος τε τοῦ πυρὸς ἐκατέρου κοινωσίας ἀλλήλοισ, ἐπὸς τε αὖ
 περὶ τῆν λειότητα ἐκάστοτε γενομένου καὶ πολλὰχὴ μεταρ-
 ουσιοθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐμφαίνονται, τοῦ
 περὶ τὸ πρόσσωπον πυρὸς τῷ περὶ τῆν ὄψιν πυρὶ περὶ τὸ
 λείον καὶ λαμπρὸν συμπαγῶς γινυόμενον. δεξιά δὲ φαντά-
 ῶνται τὰ ἀριστερά, ὅτι τοῖς ἐναντίοις μέρεσιν τῆς ὄψεως περὶ
 τῶν αὐτῶν μέρη γίνυεται ἐπαφῆ παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος τῆς
 προσβολῆς· δεξιά δὲ τὰ δεξιά καὶ τὰ ἀριστερά ἀριστερὰ τοῦ-
 ναντίον, ὅταν μεταπέσῃ συμπηγνύμενον φῶ συμπηγήγυνται φῶς,
 τοῦτο δὲ, ὅταν ἡ τῶν κατόπτρων λειότης, ἔθβεν καὶ ἔθβεν
 ἕψη καὶ θάτερον ἐπὶ θάτερον. κατὰ δὲ τὸ μήκος στραφὲν
 τοῦ προσώπου ταῦτον τοῦτο ἕπτειον ἐποίησεν πᾶν φαίνεσθαι,
 τὸ κατὰ πρὸς τὸ ἄνω τῆς αὐγῆς τό τ' ἄνω πρὸς τὸ κάτω
 πάλιν ἀπῶσαν.

Ταῦτ' οὖν πάντα ἔστιν τῶν συναιτιῶν οἷς θεὸς ὑπερε-
 τοῦσιν χρεῖται τῆν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατὸν ιδέα
 ἵπποτελῶν· δοξάζεται δὲ ὑπὸ τῶν πλείστον οὐ συναίτια

κατὰ τὴν πρόσκρουση διαμέσου οἴου του σώματος στην ψυχή, με αποτέλεσμα
 τὴ γέννηση τῆς αἰσθητικῆς που ονομαζόμαστε ὄραση²¹⁴.

Ὅταν ὅμως ἡ αἰσθητικὴ φωτιὰ χάνεται, καθὼς πρέπει ἡ νύχτα, τὸ γεῦμα
 τῆς ὄρασης ἀποκόβεται. Γιὰ τὴν καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ μάτια καὶ κατευθύνεται
 πρὸς κάτι ἀνόμοιο ἀλλοιώνεται καὶ τελικὰ σβήνει, μὴν μπορῶντας νὰ συν-
 νωθεί με τὸν περιβάλλοντα αἰέρα που δὲν περιέχει φωτιὰ. Το άτομο δὲν βρέ-
 πει πῶς, καὶ εἶται ἐρχεται ὁ ὕπνος. Γιὰ τὴν ὅταν κλείνουν τὰ βλέφαρα — τὸ δημι-
 ούργημα τῶν θεῶν γιὰ τὴν προστασία τῆς ὄρασης —, ἡ δύναμη τῆς φωτιᾶς
 φυλακίζεται στο εσωτερικὸ, οἱ εσωτερικὲς κινήσεις διαχέονται καὶ ἐξομαλῶ-
 νονται, καὶ ἐπικρατεῖ γαλήνη. Ἡ πλήρης γαλήνη ὁδηγεῖ σὲ βαθὺ ὕπνο με ἐλά-
 χιστα ὄνειρα· ἀν ὠστόσο παραμένουν κάποιες βασικὲς κινήσεις, τότε ἀνα-
 δύνονται ποικίλες φανταστικὲς εἰκόνες ἀνάλογες με τὸ εἶδος τῶν κινήσεων καὶ
 τὴν περιουχὴ ὅπου ἔχουν ἀπομείνει — εἰκόνες που ἔχουν ἀναπλασθεῖ μέσα
 μῆς ἀλλὰ που, ὅταν ξυπνήσουμε, τὴς θυμολύμαστε σὰν ἐξωτερικὰ γεγονότα²¹⁵.

Εὐκόλως ἐξῶλλον μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τὴ δημιουργία εἰδώλων σὲ κά-
 ποτρε ἢ σὲ οποιοδήποτε ἄλλη λεία καὶ ἀνακλῶσα ἐπιφάνεια²¹⁶. Ὅλα τὰ εἰ-
 δῶλα ἐμφανίζονται ὡς ἀνεγκυαία συνέπεια²¹⁷ τῆς ἀμοιβαίας ἀνάμειξης τῆς
 εσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φωτιᾶς· ἐπᾶνω στὴ λεία ἐπιφάνεια, οἱ δύο
 φωτιᾶς ἐρχονται κάθε φορὰ νὰ συνενωθῶν σ' ἓνα μοναδικὸ καὶ με διᾶφο-
 ρους τῶσους ἀλλοιωμένο σῶμα — στὴ φωτεινὴ λεία ἐπιφάνεια τοῦ κατό-
 πτρου συντελεῖται ἡ συνέωση τῆς φωτιᾶς τοῦ προσώπου που καθορεφτίζεται
 με τὴ φωτιὰ τοῦ γεύματος τῆς ὄρασης. Το δεξιὸ ἐμφανίζεται τότε ἀριστερῶ,
 γιατί οἱ ἀντιθέτες πλευγῆς τοῦ οπτικῶν γεύματος ἐρχονται σὲ ἐπαφῆ με ἀντι-
 θέτες πλευγῆς τοῦ προσώπου — καὶ ὄχι, ὅπως συμβαίνει στὴ φυσιολογικὴ πε-
 ρίπτωση τῆς ὄρασης²¹⁸. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ περιπτωση τοῦ δεξιῶ νὰ ἐμφανι-
 σθεῖ δεξιῶ καὶ τὸ ἀριστερῶ ἀριστερῶ, ὅταν τὸ φως τοῦ προσπίπτει στο κατό-
 πτρο ἀντιστρέφει τὴς πλευγῆς του με τὸ δεῦτερο φως πρὸς τὸ ὁποῖο ἐρχεται
 νὰ συνενωθεί· αὐτὸ συμβαίνει ὅταν ἡ λεία ἐπιφάνεια τοῦ κατόπτρου γίνε-
 κυθη καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέγη²¹⁹, ὁπότε στέλνει τὴ δεξιὰ πλευγῆ τοῦ οπτικῶν
 γεύματος στὰ ἀριστερῶ καὶ τὴν ἀριστερῆ στὰ δεξιῶ²²⁰. Τέλος, ἀν αὐτὸ τὸ κά-
 ποτρε στρέψει τὴν ἐπιμηκη πλευγῆ τοῦ παρᾶλληλα πρὸς τὸ πρόσωπο, τότε
 τὰ πάντα φαίνονται ἀντεστραμμένα, καθὼς ἡ κάτω πλευγῆ τοῦ προσώπου
 στέλνεται πρὸς τὴν ἐπᾶνω πλευγῆ τῆς φωτεινῆς ἀρχίδας καὶ ἡ ἐπᾶνω πρὸς
 τὴν κάτω²²¹.

Ta αίτια και τα συναίτια

Ὅλα αὐτὰ που μόλις περιγράψαμε ἀνήκουν στὴν
 κατηγορία τῶν συναιτιῶν²²². Ὁ θεὸς τὰ χρησιμο-
 ποιεῖ ὡς βοηθητικὰ γιὰ νὰ ἐπιληθῶσει, στο μέτρο
 τοῦ δυνατοῦ, τὸ ἀριστὸ ἔργο²²³. Οἱ περισοτέροι

συνιστάμενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς γωνίας συνάγων, ἔν ἰσοπλευρου τετραγώνου ἀπεργασάμενον· ἕξ δὲ τοιαῦτα συμπλεγύτα γωνίας ὀκτώ στερεὰς ἀπετέλεσεν, κατὰ τρεῖς ἐπιπέδους ὀρθὰς συναρμοσθείσης ἐκάστης· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ συσταύτου σώματος γέγονεν κυβικόν, ἕξ ἐπιπέδους τετραγώνου ἰσοπλεύρου βάσεις ἔχον. ἔτι δὲ οὐσσης συστάσεως μίαν πέμπτης, ἐπὶ τὸ πᾶν ὁ θεὸς αὐτῇ κατεχρήσατο ἐκείνου διαζωγραφῶν.

^a Ἀδή τις εἰ πάντα λογιζόμενος ἐμμελῶς ἀποροῖ πότρου ἀπείρους χρῆ κόσμους εἶναι λέγειν ἢ πέρας ἔχοντας, τὸ μὲν ἀπείρους ἠγήσασαι· αὐ οὕτως ἀπείρου τινὸς εἶναι ὄργανα ὧν ἔμπερον χρεῶν εἶναι, πότρου δὲ εἶνα ἢ πέντε αὐτοὺς ἀληθείᾳ πεφυκότας λέγειν ποτὲ προσήκει, μάλλον αὐ ταύτῃ στὰς εἰκότως διαπορήσαι. τὸ μὲν οὖν δι᾽ ἡμῶν εἶνα αὐτῶν κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεφυκότα μηχανύει θεός, ἄλλος δὲ εἰς ἄλλα πῆ βλήψας ἔτερα δοξάσει. καὶ τοῦτου μὲν μεθεσίου, τὰ δὲ γεγυότα ἐν τῷ λόγῳ γένη διαειμῶμεν εἰς πῆρ καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα. γῆ μὲν δι᾽ τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν· ἀκωνητοτάτη γὰρ τῶν τεττάρων γεωδῶν γῆ καὶ τῶν σωμάτων πλᾶστικωτάτη, μάλλον δὲ ἀνάγκη γεγυόταί τοιοῦτου τὸ τὰς βάσεις ἀσφαλεστάτας ἔχον· βάσις δὲ ἢ τε τῶν κατ' ἀρχὰς τριγώνων ὑποθεθέντων ἀσφαλεστέρα κατὰ φύσιν ἢ τῶν ἴσων πλευρῶν τῆς τῶν ἀνίσων, τὸ τε ἐξ ἑκατέρου συντεθεῖ ἐπιπέδου ἰσοπλευρου ἰσοπλεύρου τετραγώνου τριγώνου κατὰ τὴν μέρη καὶ καθ' ὅλον στασιμωτέρως ἐξ ἀνάγκης βέβηκεν. διὸ ⁵⁶ α γῆ μὲν τοῦτο ἀπουέμωτες τὸν εἰκότα λόγον διασώζομεν, ὕδατι δ' αὐ τῶν λωιπῶν τὸ δυσκωνητότατον εἶδος, τὸ δ' εὐκωνητότατον πυρὶ, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν μικρότατον σῶμα πυρὶ, τὸ δ' αὐ μέγιστον ὕδατι, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν ὀξύτατον αὐ πυρὶ, τὸ δὲ δευτέρου ἀέρι, τὸ δὲ τρίτου ὕδατι. ταῦτ' οὖν δι᾽ ἅπαντα, τὸ μὲν ἔχον ἀλιγίστας βάσεις εὐκωνητότατον ἀνάγκη πεφυκέναι, πληθικωτάτου τε ^b καὶ ὀξύτατου ὧν πᾶντι πάντων, ἔτι τε ἀλαφρότατου, ἕξ ὀλιγίστων συνεστῶς τῶν αὐτῶν μερῶν· τὸ δὲ δευτέρου

Τέσσερα ἰσοσκελῆ τρίγωνα συνενώθησαν φέροντας τις ὀρθὴς γωνίας στο κέντρο καὶ σχημάτισαν ἓνα ἰσοπλευρο τετραγώνο. Η σύνθεση ἔξι τέτοιων τετραγώνων ἀπέδωσε οκτὼ στερεές γωνίες που ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρεῖς ἐπιπέδες ὀρθές γωνίες. Το σχῆμα του σώματος που προέκυψε ἔγινε κυβικὸ με ἕξι ἰσοπλευρές τετραγωνικὲς ἔδρες [το κανονικὸ ἐξάεδρο ἢ κύβος]³³⁶.

Ἔμεινε ἀκόμη μία κατασκευὴ, ἡ πέμπτη. Αὐτὴ τὴν κατασκευὴν ὁ Θεὸς τὴν προέβαλε στο σύμπαν, καὶ τὸ διακόσμησε περιγραφόσποντῶς το με αὐτῆν³³⁷.

Στο σημείο αὐτό, μπορεὶ κανεὶς να σταθμίσει³³⁸ ὅλα ὅσα προσηγήθησαν καὶ να θέσει το ερώτημα αν πρέπει να λέμε ὅτι το πλήθος των κόσμων εἶναι ἀπειρο ἢ πεπερασμένο. Ὅποιος βέβαια υποστηρίξει ὅτι ὑπάρχουν ἀπειροί κόσμοι, θα ἀποδειχθεῖ στην πραγματικότητά ο ἰδιος ἀπειρος³³⁹, ἐκεῖ που θα ἔπρεπε να εἶναι ἔμπερος! Ποια εἶναι ὁμως ἡ ἀλήθεια; Ἐχει ὑπάρξει μόνον ἓνας κόσμος ἢ μῆπως πέντε; Αν περιουσιστεί κανεὶς σε αὐτό το δίλημμα, τότε μάλλον ἔχει διατυπώσει μια εὐλογη ἀπορία. Η δική μας θέση, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τις εὐλογες ἐξηγήσεις που προσηγήθησαν, εἶναι ὅτι ἔχει γεννηθεῖ μόνον ἓνας θεός³⁴⁰. Κάποιος ἄλλος ὁμως μπορεὶ να στηριχθεῖ σε διαφορετικὲς θεωρήσεις καὶ να ισχυρισθεῖ κάτι ἄλλο³⁴¹.

Ἀπόδοση
των κανονικῶν στερεῶν
στα τέσσερα στοιχεῖα
Ἀλλὰ ας ἀφήσουμε καλύτερα αὐτὸ το ζήτημα³⁴² καὶ ας ἐπιστρέψουμε στα στερεά, που μὴδὲς προσέκυψαν ἀπὸ τὴ διήγησή μας³⁴³. Θα προχωρήσουμε στὴ διανομὴ τους στὴ φωτιά, τὴ γῆ, τὸ νερὸ καὶ τὸν αέρα. Στὴ γῆ, ας δώσουμε τὴ μορφή του κύβου. Γιατί εἶναι ἡ πιο δυσκίνητη καὶ ἡ πιο εὐλάσθη³⁴⁴ ἀπὸ τὰ τέσσερα σώματα, ἄρα πρέπει να πᾶζει τὴ μορφή ἐκείνου του στερεοῦ που ἔχει τις σταθερότερες βάσεις. Καὶ αν συγκρίνουμε τὰ ἀρχικὰ τρίγωνα, σταθερότερη ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι ἐκείνη ἡ βάση που ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰσοσκελῆ παρὰ ἀπὸ σκαλιγὰ τρίγωνα· αν πάλι ἐξετάσουμε τὴν ἐπιπέδη ἔδρα που συνθέτουν τὰ δύο εἶδη τριγώνων, τότε το τετράγωνο, ὡς ὅλο καὶ κατὰ μέρη, στηρίζεται σταθερότερα ἀπὸ το ἰσοπλευρο τρίγωνο. Αποδίδοντας λοιπὸν τὸν κύβο στὴ γῆ διασώζουμε τὸν εὐλόγο χαρακτήρα τῆς διήγησής μας. Ἀντιστοίχως θα ἀποδώσουμε στο νερὸ το πιο δυσκίνητο ἀπὸ τὰ στερεά που ἔχουν ἀπομείνει, στὴ φωτιά το πιο ευκίνητο καὶ στον αέρα το ἐνδιάμεσο· το μικρότερο στὴ φωτιά, το μεγαλύτερο στο νερὸ καὶ το ἐνδιάμεσο στον αέρα· το ἁγότερο ὀξύ στο νερὸ, το περισοότερο ὀξύ στὴ φωτιά καὶ το ἐνδιάμεσο στον αέρα.

Ἀπὸ τὰ ρηθὰ στερεά, αὐτὸ που ἔχει τις ἁγότερες ἔδρες εἶναι κατ' ἀνάγκη καὶ το πιο ευκίνητο, το πιο κοφτερό καὶ ὀξύ πρὸς κάθε κατεύθυνση καὶ ἐπιπλέον το πιο ελαφρὸ³⁴⁵, ἀφοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν μικρότερο ἀριθμὸ ἴσων μερῶν. Σὲ μικρότερο βαθμὸ ἔχει αὐτὲς τις ιδιότητες το δευτέρου στερεοῦ καὶ

δευτέρως τὰ αὐτὰ ταῦτ' ἔχειν, τρίτως δὲ τὸ τρίτον. ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ μὲν τῆς πυρραμίδος στερεῶν γεγωνὸς εἶδος πυρρὸς στοιχείου καὶ σπέγμα· τὸ δὲ δεύτερον κατὰ γέεσιν εἴπωμεν ἀέρος, τὸ δὲ τρίτον ὕδατος. πάντα οὖν δὴ ταῦτα δεῖ διανωοῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἑκάστου μὲν τοῦ γένους ἐκάστου διὰ σμικρότητα οὐδὲν ὀρώμενον ὑψ' ἡμῶν, συναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν ὀραῖσθαι· καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀναλογιῶν περί τε τὰ πλῆθη καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἀλλὰς δυναμείας πανταχῆ τὸν θεῶν, ὅπῃπερ ἡ τῆς ἀνάγκης ἐκούσα πεισθεῖσθαι τε φύσις ὑπέκειν, ταύτη πάντα δι' ἀκριβείας ἀποτελεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ συναηροῦσθαι ταῦτα ἀνα λόγον.

Ἐκ δὴ πάντων αὖ περὶ τὰ γένη περιηρήκαμεν ὧδ' αὖ κατὰ τὸ εἰκὸς μάλιστ' αὖ ἔχοι. γῆ μὲν συντηγχάμουσα πυρρὴ διαλυθεῖσθαι τε ὑπὸ τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ φέροιτ' αὖ, εἴτ' ἐν αὐτῇ πυρρὴ λυθεῖσθαι εἴτ' ἐν ἀέρος εἴτ' ἐν ὕδατος ὄγκῳ τύχοι, μέγριπερ αὖ αὐτῆς πῆρ συντηγχόγυα τὰ μέρη, πάλιν συναηροσθέντα αὐτὰ αὐτοῖς, γῆ γένοιτο—οὐ γὰρ εἰς ἀλλο γε εἶδος ἔλθοι ποτ' αὖ—ἕδωρ δὲ ὑπὸ πυρρὸς μερισθέν, εἴτε καὶ ὑπ' ἀέρος, ἔγχαυρὲ γίγνεσθαι συνστάματα ἐν μὲν πυρρὸς σῶμα, δὴ οὐ δὲ ἀέρος· τὰ δὲ ἀέρος τμήματα ἐξ ἐπὸς μέρους διαλυθέντος δὴ αὖ γενοῖσθαι σῶματα πυρρὸς καὶ πάλιν, ὅταν ἀέρι πῆρ ὕδασι τε ἡ τῆν γῆ περιλαμβανόμενον ἐν πολλοῖς ὀλίγοις, κινουμένων ἐν φερομένοις, μαχόμενον καὶ νικηθεῖν καταθραυσθῆ, δὴο πυρρὸς σῶματα εἰς ἐν συνίστασθαι εἶδος ἀέρος· καὶ κρατηθέντος ἀέρος κερματισθέντος τε ἐκ δυοῖν ὀλιου καὶ ἡμίσεος ὕδατος εἶδος ἐν ὄλιον ἔσται συμπαγές. ὧδε γὰρ δὴ λογιώμεθα αὐτὰ πάλιν, ὡς ὅταν ἐν πυρρὴ λαμβανόμενον τῶν ἀλλῶν ὑπ' αὐτοῦ τι γένος τῆ τῶν γωνιῶν καὶ κατὰ τὰς πλευρὰς ὀξύτητι τέμνηται, συστάω μὲν εἰς τῆν ἐκείνου φύσιν πέπασσται τεμνόμενον—τὸ γὰρ ὅμοιον καὶ ταύτῳ αὐτῷ γένος ἑκάστου οὕτε τινὰ μεταβολὴν ἐμποιῆσαι δυνατὸν οὕτε τι παθεῖν ὑπὸ τοῦ κατὰ ταῦτα ὁμοίως τε ἔχοντος—ἔως δ' αὖ εἰς ἀλλο τι γινόμενον ἦττον οὐ κρείττονι μάχηται, λυόμενον οὐ παύεται. τὰ τε αὐ σμικρότερα ὅταν ἐν τοῖς μείζουσιν πολλοῖς περι-

σε ἀκόμη μικρότερο το τρίτο. Ο ορθός λοιπόν αλλά και ο εύλογος συλλογισμός³⁴⁶ μᾶς οδηγεί να αποδώσουμε στο στοιχείο ἢ σπέγμα της φωτιάς τη στερεά κατασκευή που έχει τη μορφή της πυραμίδας³⁴⁷. στον αέρα θα αποδώσουμε τη δεύτερη στη σειρά κατασκευή [το οκτώεδρο] και στο νερό την τρίτη [το εικοσάεδρο].

Όλα αυτά τα στερεά πρέπει να φανταστούμε ότι είναι τόσο μικρά, ώστε τελικά οι επιμέρους μονάδες του κάθε στοιχείου μένον αόρατες εξαιτίας του μικρού μεγέθους τους· ορατός γίνεται μόνον ο ὄγκος που προκύπτει από τη συνάθροιση πολλών μονάδων. Πρέπει ακόμη να αντιληφθούμε ότι ο Θεός, εφόσον η Ανάγκη πειθόταν να υποχωρήσει με τη θέλησή της, καθόριζε επακριβώς τις αναλογίες που διέτουν το πλήθος, τις κινήσεις και τις άλλες δυναμείες των στοιχείων, και έτσι προχωρούσε στην αριμονική συναρμογή τους³⁴⁸.

Μετασηματισμοί των στοιχείων

Από όλα όσα έχουμε πει για τα είδη των σωματιδίων³⁴⁹ προκύπτει ως πιθανότερη η παρακάτω περιγραφή. Όταν η γη συναντά τη φωτιά, αποσυντίθεται από την οξύτητά της³⁵⁰ και διαχέεται—είτε η αποσύνθεση συντελεστεί μέσα στην ίδια τη φωτιά είτε μέσα σε κάποιον ὄγκο αέρα ἢ νερού—, μέγρις ὅτου τύχει να ξανασυναηγηθούν τα μέρη της, να συναρμολογηθούν εκ νέου και να δώσουν πάλι γῆ³⁵¹. γιατί είναι αδύνατον στα μέρη της γῆς να μετασηματιστούν σε μέρη ἄλλου εἶδους³⁵². Όταν όμως το νερό αποσυντίθεται από τη φωτιά, ἢ και από τον αέρα, τότε επιτηρέπεται ο σηματομοσμός ενός σωματιδίου φωτιάς και δύο σωματιδίων αέρα. Όσο για τον αέρα, από τη διάσπαση ενός μορίου του μπορούν να προσέλθουν δύο μόρια φωτιάς. Αντιστρόφως, όταν μικρὴ ποσότητα φωτιάς εγλωβίζεται σε μεγαλύτερες μάζες, νερού ἢ και γῆς, αναγκάζεται να κινηθεῖ μέσα σε ἴση κινούμενες μάζες, μάλιστα, αλλά τελικά υποκύπτει και διασπάζεται· τότε δύο σωματιδία φωτιάς συνδυάζονται σε ένα σώμα αέρα. Και όταν ο αέρας νικηθεῖ και διασπαστεί, συντίθεται ἔνα πλήρες σώμα νερού από δύο μοι σωματιδία αέρα³⁵³.

Το ὄλο θέμα μπορεί να διατυπωθεῖ και ως εξής: όταν κάποιο από τα ἄλλα είδη εγλωβιστεί μέσα στη φωτιά και διασπαστεί από την οξύτητα των γωνιών και των ακμών της, αν πάρει τη μορφή της φωτιάς, η διαδικασία της διάσπασης του ολοκληρώνεται— γιατί κάθε ομοιομόρφο και ομογενές εἶδος δεν μπορεί ούτε να προκαλέσει μεταβολή στο ὄμοιό του ούτε να υποστεί μεταβολή από αυτό³⁵⁴, στην περίπτωση ὁμοως που τείνει να μετατραφεί σε ἄλλο εἶδος, συνεχίζει να μάχεται ἀέναντι σε κάτι πιο ισχυρό και δεν σταματά να αποσυντίθεται³⁵⁵. Αντιστρόφως, όταν λίγα σωματιδία φωτιάς³⁵⁶ εγλωβι-

ε ὕδατος εἰς ἀέρα ἀέρος τε εἰς ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γεγούασται, εἰσὶν τε ὁσμαι σύμπασσαι καπνὸς ἢ ὀμίχλη, τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ ἰὸν ὀμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός· ὅθεν λεπτότεραι μὲν ὕδατος, παχύτεραι δὲ ὁσμαι σύμπασσαι γεγούασται ἀέρος. δηλοῦνται δὲ ὅπῃ τῶν αὐτιφραχθέντων περὶ τῆν ἀναπνοῆν ἀγῆ τις βίβ· τὸ πνεῦμα εἰς αὐτὸν· τότε γὰρ ὁσμή μὲν οὐδεμία συνδιτθεται, τὸ δὲ πνεῦμα τῶν ὁσμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ μόνον ἔπεται. δὴ οὖν ταῦτα ἀνώνυμα τὰ τούτων ποικίλματα γέγυουεν, οὐκ ἐκ πολλῶν οὐδὲ ἀπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ διχῆ τὸ θ' ἡδὺν καὶ τὸ λυπηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ λέγεσθαι, τὸ μὲν τραχυῶν τε καὶ βιαζόμενον τὸ κύτος ἄπαι, ὅσου ἡμῶν μεταξὺ κορυφῆς τοῦ τε ὀμφαλοῦ κείται, τὸ δὲ ταῦτ' οὐ τὸ καταπραῖνον καὶ πάλιν ἢ πέφυκεν ἀγαπητῶς ἀποδιδόν.

Τρίτου δὲ αἰθητικὸν ἐν ἡμῶν μέρος ἐπισκοποῦσιν τὸ περὶ τῆν ἀκοήν, δι' ἧς αἰτίας τὰ περὶ αὐτὸ συμβαίνει παθήματα, λεκτέον. ὅλως μὲν οὖν φωνῆν θῶμεν τῆν δι' ὧτων ὑπ' ἀέρος ἐγκεφάλου τε καὶ αἵματος μέχρη ψυχῆς πλῆρη διὰ διδομένην, τῆν δὲ ὑπ' αὐτῆς κίνησιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὲν ἀρχομένην, τελευτῶσαν δὲ περὶ τῆν τοῦ ἥπατος ἔδραν, ἀκοήν ὅση δ' αὐτῆς ταχέια, ὄξεια, ὅση δὲ βραδύτερα, βαρυτέραν· τῆν δὲ ὁμοίαν ὁμαλήν τε καὶ λείαν, τῆν δὲ ἑνωτῆαν τραχείαν· μεγάλην δὲ τῆν πολλήν, ὅση δὲ ἑνωτῆα, σμικράν. τὰ δὲ περὶ συμφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς ὑστέρου λεχθησομένους ἀνάγκη ρηθῆναι.

Τέταρτον δὲ λοιπὸν ἔτι γένος ἡμῶν αἰσθητικόν, ὃ διελέσθαι δεῖ συγχρᾶ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ σύμπαντα μὲν χρόας ἐκαλέσασμαι, φλόγα τῶν σωματῶν ἐκαστῶν ἀπορρέουσιν, ὅψει σύμμετρα μόρια ἔχουσαν πρὸς αἴσθησιν· ὅψως δ' ἐν τοῖς πρόσθεν αὐτὸ περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως ἐρήθη, τῆδ' οὖν τῶν χρωμάτων πέρι μάλαστα εἰκὸς πρέμποι τ' αὐ ἐπιεικεῖ λόγῳ διεξελθεῖν· τὰ φερόμενα ἀπὸ τῶν ἄλλων μόρια ἐπιπίπτουτὰ τε εἰς τῆν ὄψιν τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μέγιστα, τὰ δ' ἴσα τοῖς αὐτῆς τῆς ὀψως μέρεσιν εἴναι· τὰ μὲν οὖν ἴσα ἀναίσθητα, ἃ δὴ καὶ διαφανῆ λέγομεν, τὰ

τῆς μεταβολῆς του νεγοῦ σε αέρα ἢ του αέρα σε νερό, καὶ ὅλες ἔχουν τη μορφή εἴτε κερνοῦ εἴτε ομίχλης· ὅταν κάτω γίνεται ἀπὸ αέρος νερό εμφανίζεται ομίχλη, ἐνὸς ὅταν γίνεται ἀπὸ νεροῦ αέρος εμφανίζεται καπνός. Ὅλες οἱ οσμές επομένως εἶναι πιο λεπτές ἀπὸ το νερό καὶ πιο ογκώδεις ἀπὸ τον αέρα.⁴³⁴ Αὐτὸ θα φανεί ἀν παρεμβάλει κανεῖς κάποιο διάφραγμα στην ἀναπνοή καὶ διοχετεύσει ἀπότομα μέσα αὐτὸ τον αέρα της εἰσπνοῆς· θα διαπιστώσει τότε ὅτι δὲν θα περάσει καμία ἀπολύτως οσμή, παρὰ μόνον ο ὀσμιος πλέον αέρος. Ἴσως μπορεῖ να διακρίνει κανεῖς δύο ποιικιλίες οσμῶν, χωρὶς ὅμως εἰδικὰ ονόματα· δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ συγκεκριμένο ἀριθμὸ ἀρῶν συστατικῶν, καὶ το μόνο χαρακτηριστικὸ τους εἶναι ἡ ευχάριστη ἢ ἡ δυσάρεστη αἴσθησι που προκαλοῦν. Οἱ δυσάρεστες οσμές σκληραίνουν καὶ διαταράσσου ἀπο το μέγος του σωματός μας ἀπὸ την κορυφή του κεφαλοῦ ὡς τον ομφαλό, ἐνὸς οἱ ευχάριστες το καταπραῖνον καὶ το ικανοποιούν ἐπιναφρέγοντάς το στην κανονική του κατάσταση.⁴³⁵

Οἱ ἦχοι

Περὶ μὲς τῶρα στην τρίτη αἴσθησι του σωματός μας, την ακοή, καὶ πρέπει να προσδιορίσουμε ποιες αἰτιές γεννοῦν τις ακουστικὲς-ποιότητες. Ὁ ἦχος μπορεῖ να οριστεῖ ὡς χτύπημα του αέρα, το οποίο ἔκκινά αὐτὸ τα αὐτιά, διαδίδεται στον εγκέφαλο καὶ το αἷμα, καὶ φθάνει ὡς την ψυχῆ· ἡ κίνησι που προκαλεῖται, αρχίζοντας ἀπὸ το κερφάλι καὶ κατάληγοντας στην περιοχή του σωματοῦ, εἶναι ἡ ακοή.⁴³⁶ Ὅσο πιο γρήγορη εἶναι αὐτή ἡ κίνησι, τόσο ὀξύτερος εἶναι ο ἦχος· ὄσο πιο αργή, τόσο βαρύτερος. Ἀν ἡ κίνησι εἶναι ομοιόμορφος καὶ μαλακός ἦχος· ἀν δὲν εἶναι, παρῶνται σκληρός ἦχος. Ἀν ἡ κίνησι εἶναι μεγάλη, ο ἦχος εἶναι δυνατός· ἀν εἶναι μικρή, σγανός. Τῆς συμφωνίες, τέλους, των ἦχων εἰμαστε υποχρεωμένοι να τις ἀναλύσουμε σε ἐπόμενο στάδιο.⁴³⁷

Τα χρώματα

Μας ἀπομένει το τέταρτο εἶδος αἴσθησις, ἔνα εἶδος που ἀπαιτεῖ λεπτές διακρίσεις ἀφοῦ περιλαμβάνει πολλὰς ποιικιλίες. Ὅλες αὐτές τις ποιικιλίες τις ονομάσαμε «χρώματα». Χρώμα εἶναι ἡ φλόγα που ἀπορρέει ἀπὸ ὅλα τα σώματα καὶ γίνεται αἰσθητή γιατί ἔχει μὲγος σμικρὰ ποσῶ το οπτικὸ γέυμα. Πιγγογυμένως ἐξηγήσαμε πῶς δημιουργεῖται το οπτικὸ γέυμα. Εὐλόγο λοιπὸν καὶ σωστό εἶναι να ἐπιχειρήσουμε τῶρα να δώσουμε την κατάλληλη ἐξηγήσι καὶ για τα χρώματα.⁴³⁸

Τὰ μὲγος που ἔκκινου ἀπὸ διάφραγα σώματα καὶ συναντοῦν το οπτικὸ γέυμα εἶναι ἄλλοτε μικρότερα, ἄλλοτε μεγαλύτερα καὶ ἄλλοτε ἴσα με τα μὲγος του οπτικοῦ γεῦματος. Ὅταν εἶναι ἴσα δὲν γίνονται αἰσθητά, γν' αὐτὸ καὶ ονομάζονται «διαφανή». Ὅταν ὅμως εἶναι μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, στην

- δὲ μείζω και ἐλάττω, τὰ μὲν συγκακρίνουσα, τὰ δὲ διακρίνουσα αὐτῆν, τοῖς περὶ τῆν σάρκα θερμοῖς και ψυχροῖς και τοῖς ἐκαδέσασμεν, ἀδεκὰ εἶναι, τὰ τε λευκὰ και τὰ μέλαινα, ἐκείνων παθήματα γεγυότα ἐν ἄλλω γένει τὰ αὐτὰ, φαιτωζόμενα δὲ ἄλλα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. οὕτως οὖν αὐτὰ προσσητέου· τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν, τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ μέλαιν, τῆν δὲ ὀψυτέρα φεραὴν και γένους πυρὸς ἐτέρου προσπίπτουσα και διακρίνουσα τῆν ὄψιν μέχρη τῶν ὀμμάτων, αὐτὰς τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διεξόδους 68 α βία διωδοῦσα και τήκουσα, πῦρ μὲν ἀθρόον και ὕδωρ, ὃ δάκρυον καλοῦμεν, ἐκείθεν ἐκχέουσα, αὐτῆν δὲ οὖσα πῦρ ἐξ ἐναντίας ἀπαυτῶσα, και τοῦ μὲν ἐκπηδῶντος πυρὸς οἴου ἀπ' ἀστραπῆς, τοῦ δ' εἰσιόντος και περὶ τὸ νοτερόν κατασβεννυμένων, παυτοδαπῶν ἐν τῆ κυκλήσει ταύτη γυγνομένων χρωμάτων, μαρμαρυγὰς μὲν τὸ πάθος προσείπομεν, τὸ δὲ τοῦτο ἀπεργαζόμενον λαμπρὸν τε και σίλβου ἐπιωνομάσαμεν. τὸ δὲ τούτων αὐ μεταξὺ πυρὸς γένος, πρὸς μὲν τὸ τῶν ὀμμάτων ὕγρον ἀφικνουόμενον και κερωνύμενον αὐτῷ, στίλβον δὲ οὐ· τῆ δὲ διὰ τῆς νοτίδος αὐγῆ τοῦ πυρὸς μειγνυμένου χρωμα ἐναμιον παρασχομένη, τοῦνομα ἐρυθρόν λέγομεν. λαμπρὸν τε ἐρυθρῷ λευκῷ τε μειγνυόμενον ζαυθὸν γέγομεν· τὸ δὲ ὄσον μέτρον ὄσοις, οὐδ' εἴ τις εἰδείῃ, νοθὺ ἔχει τὸ λέγειν, ὧν μήτε τινὰ ἀνάγκην μήτε τὸν εἰκότα λόγον και μετρίως αὐ τις εἰπεῖν εἴη δυνατός· ἐρυθρόν δὲ δὴ
- γ μέλαιν λευκῷ τε κραθεὺν ἀλουργόν· ὄρφνυον δὲ, ὅταν τοῦτοισ μεμειγμένοις καυθεῖσιν τε μάλλον συγκαραθῆ μέλαιν. πυρρόν δὲ ζαυθὸν τε και φαιοῖ κρῆσει γίγνεται, φαιὸν δὲ λευκὸν τε και μέλαινος, τὸ δὲ ὠχρόν λευκὸν ζαυθῷ μειγνυμένου. λαμπρῷ δὲ λευκὸν συνελθὸν και εἰς μέλαιν κατακορὲς ἐμπροσθὸν κυανοῦν χρωμα ἀποστρέλειται, κυανοῖ δὲ λευκῷ κερωνυμένον γλαυκόν, πυρροῖ δὲ μέλαιν πρῶσιον· τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων σχεδὸν δηλα αἰς αὐ ἀφομοιούμενα μείζουσα διασώζου τὸν εἰκότα μῦθον. εἰ δὲ τις τούτων ἔργω σκοπούμενος βῆσανον λαμβάνου, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης και θείας φύσεως ἡγυσηκῶς αὐ εἴη διάφορον, ὅτι θεὸς μὲν τὰ πολλα

πρώτη περίπτωση συστῆλουν και στη δεύτερη διασπούν το οπτικό γένμα, ὅπως τα «ψυχρά» και τα «θερμά» στην αφή ή πάλι, ὅπως τα «στυφά» και τα «θερμαντικά» (που ονομάσαμε «καυστικά») στη γέυση.⁴³⁹ Παράγονται τότε τα «ἀσπρα» και τα «μαύρα», δηλαδή αυθητές ποιότητες ἀνάλογες με της αφής και της γέυσης, οι οποίες αντιπροχούν ὁμως σε διαφορετικό ὄργανο, γι' αὐτὸ διαφέρουν στην εμφάνιση· πρέπει ετοιμέως να τις ονομάζουμε ἀναλόγως: «ἀσπρο» εἶναι αὐτὸ που διασπᾶ το οπτικό γένμα, και «μαύρο» αὐτὸ που το συστῆλλει.

Ὅταν η προσβολή του οπτικού γένματος προέρχεται ἀπὸ ἄλλο εἶδος φωτιάς και γίνεται με ὀξύτερη κίνηση, η διάσπασή του φθάνει ὡς τὰ μάτια, ὁπότε οι ἰδιες οι διεξοδοι των ματιῶν πιέζονται ἔντονα και υγροποιούνται, με ἀποτέλεσμα να εκχέει συσσωρευμένη φωτιά και νερό — αὐτὸ που ονομάζουμε «δάκρυ». Καθὼς λοιπὸν οι δύο φωτιές συναντῶνται ἀπὸ ἀντίθετες κατευθύνσεις — η μία, των δακρύων, που εκχέει σαν ἀστραπή ἀπὸ τὰ μάτια, και η ἄλλη που εισχωρεῖ και οβήνει στην υγρασία τους —, αὐτὸ το ἀνακατέμα τους προκύπτουν κάθε εἶδους χρώματα· ονομάζουμε το φαινόμενο «μαρμαρυγή», και ὅ,τι το προκαλεῖ «λαμπρό» και «αστραφτερό». Το ἐνδιάμεσο εἶδος φωτιάς φθάνει και αὐτὸ ὡς την υγρασία των ματιῶν, ἀναμιγνύεται με αὐτήν, ἀλλὰ δεν ἀσπράφτει· μετὰ την ἀνάμειξη, η ἀκτινοβολία της φωτιάς που εκπέμπεται μέσα ἀπὸ την υγρασία παρᾶγει χρώμα ὁμοιο με του αἵματος, αὐτὸ που ἀποκαλοῦμε «κόκκινο».

Η ἀνάμειξη του λαμπροῦ με το ἀσπρο και το κόκκινο παρᾶγει το «ξανθὸ» χρώμα.⁴⁴⁰ Τις ακριβεῖς ἀναλογίες της ἀνάμειξης, ἀκόμη και ἀν υποθέσουμε ὅτι κάποιος τις ἤξερε, θα ἦταν ἀνόητο να τις πει· γιατί οὔτε θα ἐξηγητοῦσε κάποια ἀνάγκη, οὔτε θα ἦταν σε θέση να υπερασπίσει ἰκανοποιητικὰ το εὐλόγο των ισχυρισμῶν του.⁴⁴¹

Το κόκκινο τῶρα, ὅταν ἀναμειχθεῖ με το μαύρο και το ἀσπρο, δίνει το «πορφυρὸ» ἀπὸ την ἰδια ἀνάμειξη, ἀλλὰ με περισσότερο μαύρο και ὕστερα ἀπὸ αὐτο, προκύπτει το «ῶδες».⁴⁴² Το «κυρδοξανθο»⁴⁴³ εἶναι κρᾶμα του ξανθοῦ και του γκρίζου, το «γκρίζο» του ἀσπρου και του μαύρου, και η «ῶχρα» του ἀσπρου και του ξανθοῦ. Ὅταν το λαμπρό συνδυαστεῖ με το ἀσπρο και το μεῖγμα βυθιστεῖ σε βαθύ μαύρο, τότε προκύπτει το «κυανοῖν»· ἀν στο κυανοῖν προστεθεῖ ἀσπρο, γίνεται το «γαλάζιο», και ἀν στο πηρόξανθο προστεθεῖ μαύρο, το «πράσινο».⁴⁴⁴

Αὐτὰ τα παραδειγματα μιας φανερωῶνουν ἀπὸ τι εἶδους ἀναμειξεις θα μποροῦσαν να προέλθουν και τα ὑπόλοιπα χρώματα, εἴτι ὥστε να διασωθεῖ η εὐλογη ἐξιστόρηση. Ἀν τῶρα κανεῖς ἕκανε ἀπὸπειρα να ελᾶξει αὐτὰ τα πράγματα στην πρᾶξη⁴⁴⁵, θα εἰδεινε ὅτι ἀγνωεῖ τη διαφορά ἀνάμεσα στην

εἰς ἑν συγκεραυνύναι καὶ πάλιν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ διαλύειν
ικανῶς ἐπιστάμενος ἄμα καὶ δυνατός, ἀβηρώπων δὲ οὐδέεις
οὐδέτερα τούτων ἱκανὸς οὔτε ἔστι νῦν οὔτε εἰς αὐθίς ποτε ἔσται.

- ε Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτη πεφυκότητα ἐξ ἀνάγκης ὁ τοῦ
καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργοῦ ἐν τοῖς γιγνομένοις
παρελάμβανεν, ἥνικα τὸν αὐτάρκη τε καὶ τὸν τελεώτατον
θεὸν ἐγέννα, χρῶμενος μὲν ταῖς περὶ ταῦτα αἰτίας ὑπηρε-
τούσας, τὸ δὲ εὐ τεκτανώμενος ἐν πάσῃ τοῖς γιγνομένοις
αὐτός. διὸ δὴ χρῆθ' ἐπὶ αἰτίας εἰδὴ διορίζεσθαι, τὸ μὲν
ἀναγκαίου, τὸ δὲ θείου, καὶ τὸ μὲν θείου ἐν ἀπασιν ζητεῖν
κτῆσεως ἕνεκα εὐδαίμονος βίου, καθ' ὅσον ἡμῶν ἡ φύσις
ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαίου ἐκείνου χάριτι, λογιζόμενον
ὡς ἀνευ τούτων οὐ δυνατὰ αὐτὰ ἐκείνα ἐφ' οἷς σπουδᾶ-
ζόμεν μόνον κατανοεῖν οὐδ' αὐ λαβεῖν οὐδ' ἄλλως πως
μετασχεῖν.

- “Ὅτ' οὖν δὴ τὰ νῦν οἷα τέκτοσιν ἡμῖν ἕλη παρακκεῖται
τὰ τῶν αἰτιῶν γένη διυλισμένα, ἐξ ὧν τὸν ἐπίλοιπον λόγον
δεῖ συνυφασθῆναι, πάλιν ἐπὶ ἀρχῆν ἐπαυτέλωμεν διαβρα-
χέων, ταχὺ τε εἰς ταύτῳ πορευθῶμεν ὅθεν δεῦρο ἀφικόμεθα,
β καὶ τελευτῆν ἤδη κεφαλήν τε τῶ μύθῳ περὶ μῆθεα ἀρμόστου-
σαν ἐπιθεῖναι τοῖς πρόσθεν. ὥσπερ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἀρχὰς
ἐλέχθη, ταῦτα ἀτάκτως ἔχουσα ὁ θεὸς ἐν ἐκαστῷ τε αὐτῷ
πρὸς αὐτὸ καὶ πρὸς ἄλλα συμμετρίας ἐυεποίησεν, ὅσας
τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. τότε
γὰρ οὔτε τούτων, ὅσον μὴ τύχη, τι μετείχεν, οὔτε τὸ παράπαν
ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιώλογον ἦν οὐδέν, οἷον
πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων· ἀλλὰ πάντα ταῦτα
c πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτ' ἐκ τούτων πᾶν τὸδε συνεστή-
σατο, ζῶον ἐν ζῶα ἔχον τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ θηητὰ ἀθάνατά
τε. καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίγνεται δημιουργός, τῶν δὲ
θηητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννημάσιν δημιουργεῖν
προσέταξεν. οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς

ἀνθρώπινη καὶ τῆ θεικῆ φύση· ἀρνοεῖ ὅτι ο θεός ἔχει καὶ τὴν ἀπαιτούμενη
γνώση καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ συνθέτῃ τὰ πολλὰ σὲ ἓνα καὶ ὑστερὰ νὰ ἀπο-
συνθέτῃ τὸ ἓνα σὲ πολλὰ, ἐνῶ κανένας ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ οὔτε θὰ μπορέ-
σῃ ποτὲ νὰ κάνει οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Ἀνάγκη καὶ δημιουργός

Ἔτσι λοιπὸν προσέκωψαν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα
— αὐτὸ τῆ δόξα τῆς Ἀνάγκης. Σὲ αὐτὴν τὴν κἀτά-
στασιν τὰ παρῆλαβε ὁ δημιουργός του αἰαίστε-
ρου καὶ καλύτερου τῶν γεννημένων ὄντων, ὅταν
αποφάσισε νὰ φέρῃ ἐπὶ τὴν ζώῃ τον αὐτάρκη καὶ τέλειο θεὸν⁴⁴⁶. Ἀν καὶ χρησιμο-
ποίησε ὡς βοηθητικὰς τὶς αἰτίες που τὰ καθορίζουν⁴⁴⁷, ἀνέλαβε ὁ ἴδιος τον
ρόλο του ἀρχιτέκτονα που προσοδίδει σὲ ὅλα τὰ δημιουργήματα τὸ καλὸ.
Πρέπει ἐπομένως νὰ διακρίνομε δύο εἶδη αἰτίας: τὴν ἀναγκαῖα αἰτία καὶ τὴ
θεικῆ. Τῆ θεικῆ αἰτία πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσομε παντοῦ, γιὰ νὰ κατακτι-
σομε τὴν εὐτυχομένην ζωὴ που ἀναλογεῖ ἐπὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση μας. Τὴν
ἀναγκαῖα αἰτία πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσομε χάριτι τῆς θεικῆς, ὅταν ἀναλογι-
στούμε ὅτι χωρὶς τὶς ἀναγκαῖες αἰτίες εἶναι ἀδύνατο νὰ κατανοήσομε, νὰ
συλλάβωμε ἢ ἔστω νὰ διατηρήσομε ἐπισφῆ με τὰ ἀντικείμενα τῆς σοβαρῆς
μέλετῆς μας⁴⁴⁸.

Περὶ τῆ ψῆ τῶν προηγουμένων

Τῶρα λοιπὸν που ἔχουμε στα χέδια μας, σὰν νλι-
κό στα χέδια μαστόρων, τὸ δὐπλὸ νῆμα τῶν αἰτιῶν
αὐτὸ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ συνυφάνωμε τὴν ὑπόλοι-
πὴ διήγησι, ὡς ἐπιανεῖθωμε γιὰ λίγο ἐπὶ τῆ ἀρχῆ
καὶ ὡς ξαναπαύσομε βίαια τὸν δρόμο που μας ἔφερε ὡς ἐδῶ· μετὰ, θὰ
προσπαθήσομε νὰ οὐλοκληρώσομε τὴν ἐξιστόρησιν μας ἐπιθέτοντας ἐπὶ τὴν
προηγουμένην ἔκθεσιν τὸ στέμμα που τῆς ἀρμόζει⁴⁴⁹.

Ὅπως λοιπὸν εἶπαμε καὶ ἐπὶ τῆ ἀρχῆ⁴⁵⁰, στα σῶματα αὐτὰ κυριαρχοῦσε
αὐξάνουσα, μέγιστος ὅπου ὁ θεὸς ἐγκαθίδρυσε συμμετρίας που συνέδεαν τὸ καθέ-
να με τον αὐτὸ του καὶ με τὰ ἄλλα⁴⁵¹ — ὅσες καὶ ὅποιες μποροῦσε ὥστε τὰ
σῶματα νὰ γίνωυν ἀρμονικὰ καὶ σύμμετρα⁴⁵². Γιατὶ, πῶς συμβεῖ αὐτῶ, κανέ-
να σῶμα δὲν εἶχε συμμετρία, παρὰ μόνον τυχαία, οὔτε ἦσαν ὁ ἐλάχιστος ἀξίος
νὰ φέρεται ὁ νόμος που τῶρα ἔχει, ὅπως «φωτῶν», «νερῶ» ἢ κάποιον ἄλλο⁴⁵³. Ἡ
πρώτη που λοιπὸν ἐνέγειται ἦταν ἡ διακόσμησι ὅλων αὐτῶν τῶν σωμάτων,
καὶ ἡ ἀμέσως ἐπόμενη ἡ οὐλοδόμησι που σύμφωνα σὲ αὐτὰ, ἡ δημιουργία
του μοναδικοῦ εμβίου ὄντος που περιλαβεῖ ὅλα τὰ ἄλλα ἐμβία ὄντα, θηητὰ
καὶ ἀθάνατα. Ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὴ δημιουργία τῶν θείων ἐμβίων ὄντων· τὴ
γέννησι ὅμως τῶν θηητῶν τὴν ἀνέθεσε στους αἰαίστερους του. Καὶ αὐτοῖ, μι-
μούμενοι τὸ ἔργο του, παρῆλαβαν τὴν ἀθάνατη ἀρχὴ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐγκα-